

Організаційні аспекти побудови бухгалтерського обліку вартості корпорації

Висвітлено особливості організації системи бухгалтерського обліку в корпораціях, розглянуто етапи та передумови раціонального її формування. Розкрито роль елементів методу бухгалтерського обліку при організації обліку вартості корпорації.

Ключові слова: організація обліку, раціональність, корпоративні інформаційні системи, вартість корпорації, елементи методу бухгалтерського обліку.

Постановка проблеми. Поліваріантність інтересів власників, керівництва та складна організаційно-економічна структура корпорації зумовлюють певні вимоги до системи управління, зокрема до бухгалтерського обліку як основи її інформаційного забезпечення. Корпорація має функціонувати як цілісна система, здатна забезпечити компроміс індивідуальних економічних інтересів власників, керівництва та загального корпоративного інтересу.

Надання повної, своєчасної та достовірної інформації про вартість корпорації в сучасних умовах господарювання залежить від якості інформаційної системи. Основним інформаційним джерелом показників вартості корпорації виступає система бухгалтерського обліку, раціональна організація якої в корпораціях є визначальною умовою формування та зростання вартості корпорації.

Аналіз літературних джерел. Питанням, що розкривають сучасні тенденції побудови та організації системи обліку в корпораціях, присвятили свої дослідження як зарубіжні, так і вітчизняні учені. Серед вітчизняних дослідників варто відмітити праці О. Брадула, Ф. Бутинця, С. Голова, В. Завгороднього, С. Івахненкова, М. Корягіна, М. Кужельного, С. Левицької, О. Пилипенка, В. Сопка та інших.

Незважаючи на широкий спектр проведених досліджень досить актуальним у сучасних умовах розвитку корпоративного сектору економіки залишається питання організації бухгалтерського обліку корпорації щодо її вартості.

Метою дослідження є аналіз основних організаційних аспектів бухгалтерського обліку вартості корпорації, визначення засад його раціональної побудови із застосуванням корпоративних інформаційних систем та визначення ролі елементів методу бухгалтерського обліку при організації обліку вартості корпорації.

Результати дослідження. Корпоративні відносини визначають особливості постановки корпоративного бухгалтерського обліку, який являє собою систему збирання, узагальнення, аналізу та подання економічної інформації, що адаптована переважно до реальних потреб власників корпорації, призначена адекватно відображати бізнес-процеси, поточний стан і перспективи розвитку корпорації, виступає індикатором рівня збігу інтересів / порушень прав власників і менеджменту, а також дієвим механізмом діагностики та попередження фактів корпоративного шахрайства [1, с. 70].

На думку С. Івахненкова, організацію бухгалтерського обліку можна визначити як "складову організаційної функції управління підприємством, що полягає в цілеспрямованій діяльності керівників підприємства зі створення та постійного впорядкування і вдосконалення системи бухгалтерського обліку з метою забезпечення необхідною для потреб управління і здійснення контролю за власністю підприємства інформацією зовнішніх та внутрішніх користувачів" [2, с. 84].

Організацію бухгалтерського обліку, на думку В. Максимової, можна вважати творчим процесом, який залежить від специфіки бізнесу, обсягу господарської діяльності, наявності кваліфікованих облікових кадрів, рівня механізації та автоматизації облікових процесів, системи управління, звітності, її періодичності тощо [3, с. 53].

При організації бухгалтерського обліку корпорації необхідно враховувати, що корпорація об'єднує самостійні економічні суб'єкти, які наділені певними права-

ми і зобов'язаннями, що відрізняються від прав і зобов'язань корпорації в цілому. Найпривабливішими для інвесторів є такі характеристики корпоративної форми бізнесу: масштабність, самостійність корпорації як юридичної особи, можливість передачі іншим особам акцій, що належать індивідуальним інвесторам, централізоване управління, синергетичність корпоративної системи.

Для підвищення ефективності функціонування системи бухгалтерського обліку в корпорації необхідно здійснювати заходи в рамках загальної стратегії корпорації і відповідно до поставленої акціонерами мети [4, с. 131].

При організації системи бухгалтерського обліку керівники корпорації намагаються застосувати стандарти і принципи, які є універсальними для всіх підприємств-учасників корпорації.

Аналіз організаційних структур, систем контролю та принципів роботи підприємств-членів корпорації з урахуванням зарубіжного досвіду [5] дозволив виділити три підходи до організації бухгалтерського обліку у вітчизняних корпораціях:

- етноцентричний – передбачає поширення принципів та методів ведення бухгалтерського обліку на всі підприємства-учасники корпорації відповідно до обраних принципів та методів у цілому в корпорації;
- поліцентричний – передбачає надання підприємствам-учасникам корпорації певної самостійності у виборі форм і методів організації бухгалтерського обліку;
- геоцентричний – орієнтований на максимальну уніфікацію принципів та методів організації та ведення бухгалтерського обліку, запроваджених на кожному підприємстві-учаснику корпорації.

Як правило, корпорації не регламентують централізовано всі питання організації бухгалтерського обліку, але намагаються знайти розумне поєднання адекватних та дієвих засад організації обліку на рівні головного підприємства та інших підприємств-учасників корпорації. Так, рішення щодо найважливіших питань організації обліку можуть прийматися в централізованому порядку, і навпаки, рішення, які не є життєво важливими, можуть прийматися на нижчих рівнях підприємств-учасників корпорації.

Основною особливістю організації бухгалтерського обліку в корпораціях є збирання, оброблення та зберігання облікової інформації паралельно у відповідності як до вітчизняних, так і до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) та формування на цій основі фінансової звітності. Безумовно, це більш трудомісткий процес, який потребує додаткових витрат, як людських, так і фінансових.

Погоджуємося з позицією Р. Каспіри щодо основних положень організації обліку в корпораціях, які передбачають такі етапи:

- вибір програмного забезпечення;
- формування плану рахунків корпорації;
- аналіз додаткових бухгалтерських записів, які повинні бути введені;
- постановку аналітичного обліку, що забезпечує правильність консолідації, подання детальної інформації в додатках до корпоративної звітності;
- організацію роботи фінансових відділів корпорації з метою прискорення документообігу, забезпечення проведення звірок між вітчизняними реєстрами і реєстрами обліку, передбаченими МСФЗ, а також між підрозділами корпорації;
- організацію сегментного обліку;
- автоматизацію процесу складання форм звітності та контролю їх правильності;
- постановку управлінського обліку на основі збалансованої системи показників;
- відображення інформації про збалансовані показники в корпоративній звітності [6, с. 69].

При організації бухгалтерського обліку корпорації О. Пилипенко пропонує враховувати трирівневу специфіку облікового процесу, а саме: загальнокорпоративний рівень, рівень бізнес-процесів та рівень окремого структурного підрозділу корпорації [4, с. 130].

Власників корпорації перш за все цікавить раціональна організація бухгалтерського обліку, яку можна представити як систему практичного застосування прийомів і способів відображення господарських операцій на рахунках синтетичного та

аналітичного обліку, що забезпечує дієвий контроль і всебічний аналіз стану справ корпорації при мінімальних затратах праці і коштів на ведення обліку [7, с. 46].

Досягнення оптимальної організації обліку можливе при здійсненні заходів, що забезпечують найефективніше виконання функцій бухгалтерського обліку і спрямовані на організацію такої його побудови, яка забезпечуватиме контроль за виконанням зобов'язань корпорації, наявністю й рухом її майна, використанням матеріальних і фінансових ресурсів відповідно до затверджених нормативів і кошторисів, уможливуватиме своєчасне запобігання негативним явищам у фінансово-господарській діяльності, виявлення і мобілізацію внутрішньогосподарських резервів, формування повної й достовірної інформації про господарські процеси і результати діяльності корпорації, необхідної для оперативного керівництва та управління, а також для використання усіма групами зацікавлених користувачів [3, с. 53–54].

М. Кужельний та С. Левицька [8, с. 31–32], В. Максимова та О. Артюх [3, с. 54] до основних передумов раціональної організації обліку корпорації включають:

- вивчення структури, особливостей технології та організації господарського процесу;
- вивчення змісту й обсягу необхідної облікової інформації;
- вивчення законодавчих і нормативних актів щодо побудови та порядку ведення обліку і звітності;
- встановлення облікових взаємовідносин бухгалтерської служби материнської компанії з оперативно відокремленими бізнес-одинацями, розподіл обов'язків між окремими виконавцями;
- розроблення документування та документообігу;
- обґрунтований вибір форми обліку та графіка звітності;
- визначення цілей адміністративного менеджменту на оперативному та стратегічному рівні;
- оцінку реальних можливостей щодо запровадження оптимальної організації бухгалтерського обліку [8, с. 31–32].

Основними принципами раціональної організації бухгалтерського обліку корпорації В. Сопко та В. Завгородній вважають такі: цілісність, системний підхід, всебічність, субординація, динамічність, випереджувальне відображення, системотворчі відносини окремих частин і елементів, ритмічність та безпосередність [9, с. 24].

Система бухгалтерського обліку корпорації, як основне інформаційне джерело формування вартості корпорації, повинна забезпечувати:

- автоматизоване розв'язання комплексу задач бухгалтерського обліку, планування, аналізу фінансово-господарської діяльності корпорації, а також її внутрішнього аудиту;
- отримання оперативної інформації про поточний стан справ в окремих підприємствах і самостійних підрозділах корпорації (основний акцент при цьому повинен бути зроблений на отримання оперативних аналітичних даних щодо використання вкладених фінансових ресурсів);
- можливість консолідованого управління і отримання консолідованих фінансових звітів (наявність віддалених робочих місць з можливістю здійснювати обмін інформацією для оперативного управління із центру) [2, с. 127].

Корпоративні бухгалтерії переважно користуються інтегрованими інформаційними системами (ІС), до яких належать корпоративні інформаційні системи (КІС). Вони підтримують конкретні бізнес-процеси корпорації, виконуючи найвідповідальніші функції: складання і аналіз балансу та аналітичних звітів, управління фінансами і персоналом, собівартістю і торговельними операціями тощо. Їх характерна особливість – здатність працювати в технічно розподілених структурах.

В Україні найбільшого поширення набули такі КІС: SAP R/3 (SAP AG, Німеччина); “Галактика”; BAAN – IV (BAAN, американсько-голандська компанія); SKALA (шведська компанія “Bestflutsmoeller AB”); “Oracle Application” (американська корпорація “Oracle”); “АВД” (українсько-російська фірма “ІНЕК”); Platinum (Platinum Software Corporation); ФЛАГМАН (“ИНФОСОФТ”).

Великі корпорації, особливо ТНК, використовують систему Intranet – закриті корпоративні мережі, основані на стандартах і технологіях, що застосовуються в мережі Internet. Підприємство без особливих витрат може з'єднати свою внутрішню мережу Intranet з Internet, після чого віддалені користувачі (наприклад, працівники, які знаходяться у відрядженні, або клієнти корпорації) отримають можливість доступу до внутрішньої мережі через Internet.

Великі перспективи має використання Intranet-технологій в організації бухгалтерського обліку в корпораціях, а саме, при побудові мережевих бухгалтерських програмних систем. При побудові комп'ютерної системи бухгалтерського обліку (КСБО), що базується на комп'ютерно-комунікаційній формі обліку, облікова інформація, яка до єдиного Журналу операцій бухгалтерської програми надходить не тільки від АРМ бухгалтерів, що підключені до локальної мережі підприємства, а й з локальних обчислювальних мереж відокремлених підрозділів та навіть комп'ютерів окремих працівників (управлінців, консультантів, контролерів) через Intranet.

При організації Intranet бухгалтери філій, представництв, співробітники, що працюють вдома, управлінці, що знаходяться у відрядженні або користуються інформацією з бухгалтерських програм, мають можливість працювати з базою даних системи через Internet [2, с. 128–129].

Таким чином, можна стверджувати, що інтеграція Internet з корпоративними офісними та бухгалтерськими програмами є важливим напрямом в організації бухгалтерського обліку корпорації. Саме за допомогою використання Intranet та Internet з'являється можливість централізації бухгалтерського обліку у всіх підрозділах корпорації.

Основні заходи щодо організації обліку як цілісної інформаційної системи, що забезпечує формування балансової вартості корпорації та відповідної корпоративної звітності, на нашу думку, повинні включати:

- усвідомлення необхідності розроблення бізнес-моделі корпорації, стратегії і мети корпорації;
- розроблення збалансованої системи показників щодо ключових аспектів діяльності корпорації, які надають вихідну інформацію для формування її вартості;
- розроблення форм корпоративної звітності, які включають збалансовану систему показників;
- вибір і впровадження інтегрованого програмного забезпечення;
- розроблення робочого плану рахунків;
- організацію рівнів аналітичного обліку, які забезпечують структурування інформації про вартість корпорації (за категоріями доходів і витрат, грошових потоків, майна, виробничих процесів, інвестиційних проектів, покупців, постачальників, інвесторів, персоналу, основної, фінансової та інвестиційної діяльності).

Суттєво відрізняються і завдання бухгалтерського обліку в корпораціях. Система обліку в корпораціях насамперед спрямована на складання і подання достовірної консолідованої звітності та відображення внутрішньофірмових відносин між асоційованими підприємствами [1, с. 71].

При організації системи бухгалтерського обліку корпорації, орієнтованої на вартість, основним завданням обліку є генерування інформації про структурні елементи вартості корпорації та їх здатність створювати майбутні економічні вигоди.

Система бухгалтерського обліку не в змозі повністю задовольнити потреби зацікавлених користувачів щодо вартості корпорації, оскільки вона формується під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх факторів господарювання корпорації. Відповідно і джерела інформації систематизовано у дві підгрупи:

- 1) внутрішні: бухгалтерські документи та фінансова звітність; документи, що відображають стан діяльності корпорації;
- 2) зовнішні: прогнозно-планова документація; протоколи нарад та зборів засновників, звіти суб'єктів внутрішнього та зовнішнього контролю; аналітичні документи [10, с. 224].

Задля отримання інформації про вартість корпорації для всіх груп зацікавлених користувачів та їх збалансування, уникнення конфлікту інтересів, система бухгалтерського обліку, на думку М. Дженсена та В. Меклінга, повинна формувати додаткову інформацію про:

- 1) ефективність діяльності управлінського персоналу вищого рівня управління, яка оцінюється виходячи зі ступеня досягнення стратегічної мети функціонування корпорації;
- 2) правильність визначення бази оподаткування, точності обчислення податків, зборів, інших обов'язкових платежів та своєчасності їх сплати, що забезпечує збалансування інтересів власників капіталу та держави;
- 3) розмір кредиторської і дебіторської заборгованості, строки та своєчасність її погашення, розмір кредитів, залучених від фінансових установ (суми коштів, розміщених на депозитних рахунках), розмір відсоткової ставки за кредитами (депозитами), правильність нарахування відсотків, своєчасність та повноту погашення кредитів (зарахування відсотків на рахунок корпорації та своєчасність повернення розміщених коштів), що є передумовою збалансування мети функціонування корпорації в умовах формування її вартості та задоволення інтересів контрагентів;
- 4) продуктивність праці працівників корпорації та якість виконання покладених на них обов'язків;
- 5) собівартість виготовленої продукції (виконаних робіт, наданих послуг), її склад;
- 6) розмір екологічних та соціальних витрат [11, с. 311].

Застосування такого підходу до побудови системи бухгалтерського обліку в корпораціях, на нашу думку, є доцільним, адже використання згенерованої таким чином інформації надасть можливість задовольнити потреби усіх груп зацікавлених користувачів шляхом отримання багатоваріантної оцінки вартості корпорації з використанням фінансових та нефінансових показників.

Важливим етапом організації обліку вартості корпорації є необхідність проведення аналізу елементів методу бухгалтерського обліку та їх ролі як складових системи бухгалтерського обліку (табл. 1).

Таблиця 1

Роль елементів методу бухгалтерського обліку при організації обліку вартості корпорації

№ з/п	Елементи методу бухгалтерського обліку	Характеристика
1.	Інвентаризація	Дозволяє встановити реальну вартість наявних активів та зобов'язань корпорації шляхом перевірки фактичної їх наявності. Доцільність проведення інвентаризації перед здійсненням оцінки вартості корпорації пояснюється необхідністю отримання даних, які нададуть достовірну та повну картину стосовно активів та зобов'язань корпорації як структурних елементів вартості корпорації.
2.	Документування	Забезпечує систематичне та хронологічне відображення господарських операцій щодо зміни вартості корпорації внаслідок зміни структурних елементів вартості (активів та зобов'язань), оформлення результатів проведеної оцінки вартості корпорації у відповідних бухгалтерських документах. Завдяки використанню кількісних та якісних методів оцінки документування забезпечує різноманітні підходи до формування та узагальнення облікових даних, повноту та неупередженість інформації про вартість корпорації. Служить інформаційною базою прийняття рішень щодо управління вартістю корпорації.

№ з/п	Елементи методу бухгалтерського обліку	Характеристика
3.	Оцінка	Є засобом вимірювання та надання інформації про величину всіх структурних елементів вартості корпорації. Відображення кожного об'єкта обліку у вартісному вимірі забезпечується проведенням оцінки, дооцінки, уцінки з подальшим відображенням у системі бухгалтерського обліку. Дозволяє формувати необхідну обліково-економічну інформацію про вартість корпорації на всіх етапах облікового процесу.
4.	Бухгалтерські рахунки	Є засобом проведення реєстрації, систематизації та групування інформації про вартість корпорації та її структурні елементи у синтетичному та аналітичному розрізі на балансових та позабалансових рахунках.
5.	Подвійний запис	Відображення інформації про вартість корпорації та її структурні елементи відбувається шляхом застосування методу подвійного запису (як по дебету, так і по кредиту).
6.	Баланс	Відображає фінансовий стан корпорації, що дозволяє визначити вартість корпорації, максимально наближену до її ринкової вартості.
7.	Звітність	Забезпечує надання аналітичної інформації про вартість корпорації та її структурні елементи. Виступає базою для проведення фінансового аналізу діяльності корпорації щодо формування її вартості, створює передумови для об'єктивності розрахунків показників вартості корпорації для усіх груп зацікавлених користувачів.

Джерело: систематизовано автором на основі [12, с. 35–40]

Як видно з табл. 1, кожний елемент методу бухгалтерського обліку має власне призначення під час генерування вартості корпорації в обліку. За допомогою притаманних йому способів і прийомів він формує так зване облікове забезпечення вартості корпорації та здатний задовольнити відповідні запити зацікавлених користувачів.

Особливу увагу серед усіх елементів методу слід зосередити на оцінці, адже саме за її допомогою формується повна, правдива та неупереджена інформація про вартість корпорації в системі бухгалтерського обліку. На цьому у своєму дослідженні наголошує М. Корягін, розглядаючи оцінку через призму її співвідношення з іншими елементами методу бухгалтерського обліку [12].

Висновки. У результаті проведеного дослідження організаційних засад бухгалтерського обліку вартості корпорацій встановлено, що при організації бухгалтерського обліку корпорації необхідно враховувати, перш за все, існування декількох економічних суб'єктів, що входять до складу корпорації. Збирання, оброблення та зберігання облікової інформації на всіх підприємствах-учасниках корпорації повинні виконуватися на засадах раціональності. Важливим етапом організації бухгалтерського обліку вартості корпорації є визначення ролі елементів методу бухгалтерського обліку у відображенні інформації про вартість корпорації.

Список використаних джерел

1. Облікова політика : [навч. посіб.] / За ред. Г. М. Давидова. – К. : Знання, 2010. – 479 с.
2. Івахненко С. В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту : [навч. посіб.] / С. В. Івахненко. – [4-у вид., випр. і доп.]. – К. : Знання, 2008. – 343 с.
3. Максимова В. Ф. Бухгалтерський облік : [підруч. для студентів вищих навч. закл. спец. 6.050100 “Облік і аудит”] / В. Ф. Максимова. – Одеса : ОНЕУ, 2012. – 670 с.

4. Пилипенко О. І. Облікове забезпечення функціонування системи корпоративного управління / О. І. Пилипенко // Вісник ЖДТУ. – 2008. – № 2 (44). – С. 129–132.
5. Гужва В. М. Інформаційні системи в міжнародному бізнесі : [навч. посіб.] / В. М. Гужва., А. Г. Постевой. – К. : КНЕУ, 1999. – 164 с.
6. Каспира Р. Г. Практическое применение международных стандартов финансовой отчетности в России / Р. Г. Каспира. – М. : Изд-во «Бухгалтерский учет», 2006. – 224 с.
7. Організація бухгалтерського обліку : [підруч. для студентів вищих навч. закл.] / За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – [3-є вид. доп. і перероб.]. – Житомир : ПП “Рута”, 2002. – 592 с.
8. Кужельний М. В. Організація обліку : [підручник] / М. В. Кужельний, С. О. Левицька С. О. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
9. Сопко В. В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу / В. В. Сопко, В. П. Завгородній. – К. : КНЕУ, 2004. – 411 с.
10. Корягін М. В. Бухгалтерський облік у системі управління вартістю підприємства: теоретико-методологічні концепції : [монографія] / М. В. Корягін. – Львів : ЛКА, 2012. – 389 с.
11. Jensen M. Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure / M. Jensen, W. Meckling // Journal of Financial Economics. – 1976. – V. 3. – No. 4. – P. 305–360.
12. Корягін М. В. Оцінювання вартості підприємств в системі бухгалтерського обліку : [монографія] / М. В. Корягін. – Львів : ТОВ “НВП “Інтерсервіс”, 2012. – 262 с.

*В. В. РЯБИНИНА,
соискатель,*

Национальная академия статистики, учета и аудита

Организационные аспекты построения бухгалтерского учета стоимости корпораций

Освещены особенности организации системы бухгалтерского учета в корпорациях, рассмотрены этапы и предпосылки рационального ее формирования. Раскрыта роль элементов метода бухгалтерского учета при организации учета стоимости корпорации.

Ключевые слова: организация учета, рациональность, корпоративные информационные системы, стоимость корпорации, элементы метода бухгалтерского учета.

*V. V. RYABININA,
seeker,*

National Academy of Statistics, Accounting and Audit

Organizational Aspects in Building up Accounting of Corporation's Value

The objective of the study is to analyze organizational aspects of the corporate accounting and outline the principles of its rational build up with use of corporate information systems and the role of the accounting method elements in the accounting of the corporation's value.

Multivariate interests of owners and management of a corporation and its complex structure entail specific requirements for corporate management system, including accounting as its information base. Hence, an important issue in the studies of corporate sector is organization of corporate accounting of the corporation value. The system of corporate accounting is the main source of information on the corporation value, which rational organization in corporations is the key to formation and growth of the corporation value. The efficiency of the accounting system in a corporation can be improved through actions taken in keeping with the overall corporation strategy and, accordingly, with the goal set by the shareholders.

Corporation managers responsible for organization of the accounting system need to

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ПОБУДОВИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ВАРТОСТІ КОРПОРАЦІЇ

build it up by standards and principles applying for all the enterprises incorporated. The accounting system in a corporation can be optimized through actions aimed at effective operation of the accounting functions and the system build up in a way to enable for the corporate control over the corporation's liabilities and assets; use of material and financial resources; negative factors affecting the financial and economic performance; finding and mobilization of internal company reserves; compilation of complete and reliable information about economic processes and outputs of a corporation. Rational build up of the corporate accounting is conditional on use of corporate information systems. They support specific business processes in a corporation though performing critical functions: compilation and analysis of balance sheet and analytical reports; resource management, cost management, operation management etc. Their characteristic feature the capability to operate in technically distributed structures.

When the corporate accounting system is organized with focus on the corporation's value, the main objective of the accounting is in generating information about the components of corporate value and their capability to create future economic benefits. Each element of the accounting method, with its own purpose in recording the process of generating the corporation's value, is capable to meet appropriate requests of stakeholders.

Keywords: *organization of accounting, rationality, corporate information systems, corporation's value, elements of the accounting method.*

Посилання на статтю:

Рябініна В. В. Організаційні аспекти побудови бухгалтерського обліку вартості корпорації / В. В. Рябініна // Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук. праць. – 2016. – № 1–2. – С. 30–37.